

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Mirosława Jakubiaka
pt. *Ewangelia życia - nowa wizja człowieka w ujęciu Jana Pawła II*
Warszawa 2023, ss. 259**

Merytoryczna ocena pracy

Recenzowana rozprawa doktorska pozwala na wyrobienie sobie opinii o poziomie naukowym i ukierunkowaniach badawczych podjętych w niej przez ks. mgr. Lic. Mirosława Jakubiaka. Analizując merytorycznie pracę naukową trzeba odpowiedzieć na kilka pytań: 1) kim jest autor dysertacji?, 2) co ma do powiedzenia w danej dziedzinie?, 3) jaki poziom naukowy przedstawia publikacja? Autora przystępującego do publicznej obrony pracy doktorskiej przedstawi promotor, co ma do powiedzenia dowiemy się z prezentacji przedstawionej przez Doktora, zatem recenzentowi pozostało tylko odpowiedzieć na pytanie, jaką wartość naukową przedstawia recenzowana publikacja?

Recenzowana dysertacja jest monografią z zakresu teologii pastoralnej, jej lektura wskazuje na jej poziom naukowy, ale też praktyczny, co w wypadku prac z zakresu teologii pastoralnej, jest bardzo ważne. Wobec piętrzących się problemów duszpasterskich, duszpasterze czekają bardziej na praktyczne niż naukowe wskazania, pomagające w prawidłowym duszpasterzowaniu.

Biorąc pod uwagę tytuł dysertacji, na początku recenzji warto zacytować słowa Jana Pawła II, świętego Polaka: „Jeżeli my tak uroczyście obchodzimy narodzenie Jezusa, czynimy tak, by zaświadczyć, że każdy człowiek jest kimś jedynym i niepowtarzalnym. Podczas gdy nasze ludzkie statystyki, ludzkie klasyfikacje, ludzkie systemy polityczne, ekonomiczne, społeczne i kulturowe oraz zwykłe możliwości ludzkie nie potrafią zapewnić człowiekowi tego, by mógł rodzić się, istnieć i działać jako jedyny i niepowtarzalny - Bóg mu to wszystko zapewnia. Dla Niego i wobec Niego człowiek zawsze jest jedyny i niepowtarzalny. Jest kimś od wieków zamierzonym i od wieków wybranym. Kimś powołanym i nazwanym swoim własnym imieniem” (Jan Paweł II, Pierwsze orędzie do świata na Boże Narodzenie: AAS 71 [1979], 66).

1. Aktualność i oryginalność podjętej tematyki

Z zacytowanych powyżej słów św. Jana Pawła II wynika, że człowiek ma swoją godność, ponieważ został stworzony i powołany do udziału w życiu wiecznym z Bogiem. Ta prawda teologiczna ma swoje konkretne przełożenie na codzienność życia każdego człowieka, gdyż godność człowieka obdarzonego przez Boga darem życia jest źródłem jego praw osobowych, które z kolei stanowią fundament życia społecznego. Tymczasem dzisiejszy świat przeżywa głęboki kryzys wartości. Jedną z głównych przyczyn tego kryzysu jest dążenie do narzucenia antropologii bez Boga i bez Chrystusa. Taki typ myślenia doprowadził do tego, że uważa człowieka za „absolutne centrum rzeczywistości, każąc mu w ten sposób wbrew naturze rzeczy zajmując miejsce Boga, zapominając o tym, że to nie człowiek czyni Boga, ale Bóg czyni człowieka. Zapomnienie o Bogu doprowadziło do porzucenia człowieka i dlatego „nie należy się dziwić, jeśli w tym kontekście otworzyła się rozległa przestrzeń dla swobodnego rozwoju nihilizmu na polu filozofii, relatywizmu na polu teorii poznania i moralności, pragmatyzmu i nawet cynicznego hedonizmu w strukturze życia codziennego”. Często ten, kto potrzebuje nadziei, wierzy, że można zaspokoić tę potrzebę przelotnie i nietrwale. I tak nadzieję, ograniczoną do przestrzeni ziemskiej, zamkniętą na transcendencję, utożsamia się na przykład z rajem obiecywanym przez naukę i technikę albo z różnymi formami mesjanizmu, ze szczęśliwością natury hedonistycznej, jaką daje konsumpcjonizm, czy też urojoną i sztuczną, dostarczaną przez narkotyki, albo z pewnymi formami millenaryzmu, z oczarowaniem wschodnimi filozofiami, z poszukiwaniem ezoterycznych form duchowości, z różnymi prądami New Age (Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Europa*, 9-10).

Dzisiejszy świat potrzebuje świadectwa ewangelicznego o Chrystusie, który każdy chrześcijanin będzie najpierw dawał we własnym życiu. Chodzi tu o najprostszą - a zarazem najbardziej skuteczną - formę ewangelizacji, która polega na ukazywaniu obecności Chrystusa we własnym życiu, w pełnieniu codziennych obowiązków i w podejmowaniu konkretnych decyzji w zgodzie z Ewangelią. Dzisiaj świat potrzebuje przede wszystkim wiarogodnych świadków. Chrystusowy uczeń nigdy nie jest biernym i obojętnym obserwatorem wydarzeń, lecz czuje się odpowiedzialny za przemianę rzeczywistości społecznej, politycznej, ekonomicznej i kulturowej (Jan Paweł II, *Idźcie na cały świat i głoście Ewangelię*, Orędzie na VII Światowy Dzień Młodzieży 24 XI 1991, 4).

Patrząc w tej perspektywie na podjęty przez ks. mgra lic. Mirosława Jakubiaka temat rozprawy doktorskiej o ewangelii życia i nowej wizji człowieka można z całą pewnością stwierdzić, że jest to kolejna próba odkrycia Ewangelii w życiu świadka, jakim jest św. Jan Paweł II. Doktorant podjął odważną próbę zmierzenia się z wielkością osoby tego wielkiego Polaka, ale

postawił sobie jednocześnie ambitny cel, aby przeświecić jego nauczanie o wartości życia ludzkiego w kontekście chrześcijańskiej antropologii. Już samo sformułowanie tematu zachęca do uważnej lektury tej pracy, gdyż odwołanie się Autora do Ewangelii pozwala oczekiwać rzetelnie opracowanej teologii życia, ale z uwzględnieniem aktualnej wiedzy naukowej o człowieku i o świecie, w którym żyje.

2. Meritum rozprawy

Według ks. M. Jakubiaka głównym problemem pracy jest odpowiedź na pytanie, które brzmi: W jaki sposób Jan Paweł II ujmuje wizję nowego człowieka w kontekście Ewangelii życia? Wynikają stąd problemy szczegółowe: Jaki powinien być nowy człowiek w Chrystusie według Jana Pawła II? Jakie wartości wynikają z Ewangelii życia? W jakich obszarach życia zebranej człowiek winien kierować się Ewangelią życia? W jaki sposób człowiek powinien rozwijać życie? Jak chrześcijanin powinien odnosić się do współczesnych zagrożeń życia? Jak człowiek powinien żyć, aby proklamować wartość życia, głosić Ewangelię życia? (*Wstęp*, s. 16).

Na kanwie zebranej, skategoryzowanej bibliografii, Autor wydzielił cztery główne tematy, które stały się rozdziałami pracy i uszczegółowił je, w oparciu o wydedukowane ze źródeł i literatury przedmiotowej, w zagadnieniach szczegółowych. Pierwszy rozdział ukazuje istotę człowieczeństwa i powołania człowieka w aspekcie teologiczno-pastoralnym. Poszczególne paragrafy zostały podzielone według specyfiki ludzkiego powołania. W kolejności uporządkowanej merytorycznie poruszone zostały w tym rozdziale kwestie powołania do życia w planie stwórczo-zbawczym (1), powszechnego powołania do świętości (2) i realizacji powołania w indywidualno-wspólnotowym życiu człowieka (3). Treść tego rozdziału otworzyła drogę wejścia głębiej w tajemnicę życia ludzkiego i Ewangelii życia. W drugim rozdziale Doktorant skoncentrował swoją refleksję na integralnej wizji osoby ludzkiej. Najpierw przeanalizował główne idee antropologii i personalizmu Jana Pawła II (1), następnie omówił teologiczny wymiar humanizmu chrześcijańskiego (2), a na końcu tej części ukazał uwarunkowania współczesnych koncepcji humanizmu (3).

Trzeci rozdział pracy zawiera wyniki analiz poświęconych różnorodnym zagrożeniom życia człowieka we współczesnym świecie. Autor założył w tej części, że codzienność ludzka niesie za sobą realne niebezpieczeństwa przeciwko życiu, którym chrześcijanin powinien się przeciwstawiać. Jednocześnie przyjął też założenie, że chrześcijaństwo opiera się na nauczaniu Ewangelii, która stanowi prawdziwy potencjał, dlatego każdy chrześcijanin powinien wykorzystać go w obronie wartości życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Nowa wizja człowieka,

która wyłania się z nauczania Jana Pawła II, ukierunkowuje na wybór tego, co życie chroni i rozwija. W rozdziale trzecim omówione zostały współczesne zagrożenia życia ludzkiego. Na pierwszym miejscu scharakteryzowany został brak szacunku dla wartości życia i zdrowia (1), a później przeanalizowany był problem uzależnień, jako zagrożenia dla zdrowia i życia (2). Trzeci problem dotyczył zagrożenia godności życia w wymiarze psychospołecznym (3), a w ostatnim podrozdziale opisane zostały ideologiczne aspekty zagrożeń życia człowieka (4). Z przedstawionych zagadnień szczegółowych wynika, że w tym rozdziale trzecim Autor przeanalizował dylematy moralne towarzyszące codzienności życia, wobec których nowy człowiek powinien obierać właściwy kierunek – ku życiu, nie ku śmierci.

W koncepcji podziału merytorycznego pracy przyjętej przez ks. M. Jakubiaka, w ostatnim rozdziale omówiony został problemat daru życia wzywającego człowieka do troski o własny i innych ludzi dobrostan życia. Pierwszy podrozdział poświęcony został Ewangelii życia, która stoi w kontrze do „kultury śmierci” (1). Omówienie tego zagadnienia szczegółowego pozwoliło Autorowi przejść w dalszych badaniach do ukazania wartości życia ludzkiego w perspektywie medycznej i bioetycznej (2). Kolejny podrozdział rozprawy doktorskiej skupiony został na różnorodnych aspektach budowania cywilizacji życia i miłości (3). Podsumowaniem tego rozdziału jest stworzenie „kompedium nowego człowieczeństwa” według wizji Jana Pawła II, opartej na wynikającej z papieskiego nauczania triadzie: prawdzie, wolności i miłości (4). Poruszane zagadnienia w oparciu o nauczanie Jana Pawła II są szczególnie ważne w czasie, gdy podważana jest autentyczność i świętość Papieża. Praca umożliwia przedstawienie wyników analizy, które mogą pomóc współczesnym ludziom wierzącym w poszukiwaniu wartości Ewangelii życia (*Wstęp*, s. 18-19).

W ocenie merytorycznej podkreślić najpierw należy, że schemat podziału na zagadnienia główne (rozdziały) i szczegółowe (podrozdziały), jest ściśle związany ze *Wstępem* do całej pracy, w którym Autor zawarł części klasycznie rozumianego wprowadzenia do pracy naukowej. Zwrócić przy tym należy uwagę na to, że ks. M. Jakubiak dokładnie rozpracował aparat pojęciowy, zdefiniował główne terminy, określił znaczenia leksykalne zagadnień szczegółowych. Plan pracy został więc ułożony na podstawie dobrze rozpracowanej bazy bibliograficznej z dużym znawstwem podjętej tematyki. Autor miał pełną świadomość, że mierzy się z wielkością osoby Papieża, ale słusznie przyjął zasadę, że w rozumieniu jego nauczania potrzebna jest już współczesna wiedza naukowa o człowieku zarówno w aspekcie antropologicznym, jak również w perspektywie personalizmu.

Z analizy podziału szczegółowych zagadnień w planie pracy wynika, że Autor zna i stosuje zasadę kumulatywności, dlatego wydzielone problemy są ze sobą powiązane

merytorycznie i umożliwią płynne przechodzenie przez kolejne detale poruszanej tematyki. Jest to efekt dobrze zaplanowanego podziału merytorycznego pracy naukowej, a także właściwego jej etapowania. Zauważyć również należy precyzję w zastosowanej intytulacji rozdziałów i podrozdziałów, które właściwie zapowiadają tematy do refleksji, ale jednocześnie zawierają sumarycznie określoną tezę analizowanego zagadnienia. Autor zadbał też o wstępy do każdego rozdziału, które nawiązują do wstępu ogólnego, a także podsumował każdy podrozdział i syntetycznie ujął zakończenie całego rozdziału. Na ich podstawie Czytelnik może uzyskać wiedzę esencjonalną na opracowywane tematy, a także wskazania do praktycznych wniosków.

2. Strona formalno-metodologiczna

Według Autora w pracy wykorzystana została hermeneutyka teologiczna. Głównym narzędziem badawczym będzie metoda analizy zawartości opublikowanych materiałów związanych z nauczaniem i działalnością Jana Pawła II. Metoda jakościowej analizy zostanie także wykorzystana do merytorycznej analizy wykorzystanej w pracy literatury przedmiotu. Wyniki przeprowadzonej analizy źródeł i materiałów przedmiotowych poddane zostaną weryfikacji (interpretacji i ocenie) i po przeprowadzeniu syntezy sformułowane będą końcowe wnioski (*Wstęp*, s. 16-17).

Ponieważ jest to praca monograficzna w oparciu o źródło, jakim jest nauczanie Jana Pawła II, analiza jakościowa jest właściwym narzędziem dla osiągnięcia wyznaczonego celu badawczego. I to z wielu względów. Przede wszystkim analiza jakościowej zakłada wstępne przeprowadzenie oceny merytoryki zebranego materiału. Autor w praktyce zrealizował ten cel formalny, co umożliwiło stworzenie logicznego schematu podziału na zagadnienia główne i szczegółowe, a także zaplanowanie etapów badań. Autor korzystał więc z analizy kierunkowej, ale też umiejętnie zastosował analizę jakościową i sumaryczną. Wyniki przeprowadzonych badań umożliwiły w konsekwencji prawidłowe sformułowanie szczegółowych wniosków.

Podkreślić zatem należy, że ks. M. Jakubiak bardzo fachowo określił metodologiczną stronę swojej pracy naukowej i wyjaśnił we wstępie, co oznacza zastosowana metoda i jakimi technikami badawczymi będzie się posługiwał. Obok analizy i krytyki występuje również metoda porównawcza. Podejmuje ona próbę ukazania zależności istniejących w różnorodnych treściach, twórcach piśmienniczych. Ustala ona przede wszystkim wpływ jednego dokumentu na drugi, jednej idei, teorii na drugą. Porównanie stanowi fundamentalną czynność myślową, stanowiąc tym samym składową znacznej części metod badawczych (*Wstęp*, s. 17). W ocenie formalno-metodologicznej podkreślić więc należy, że Autor wykorzystywał różne typy analizy jakościowej i przygotował odpowiednią metodykę dla swojej pracy badawczej.

3. Ocena merytoryczno-formalna

W całościowej ocenie rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Mirosława Jakubiaka podkreślić należy, że posiada ona wiele walorów merytorycznych. Przede wszystkim Autor zmierzył się z ogromem spuścizny Jana Pawła II. Ponieważ wybrał bardzo aktualny, ale wielowątkowy temat związany z godnością życia ludzkiego, dlatego musiał dokonać daleko idących wyborów tematów głównych i szczegółowych. Ich schemat jest logiczny i właściwie porządkuje główny problem badawczy. Autor zadbał jednocześnie, aby nie zagubić w prowadzonej refleksji głównej myśli Papieża dotyczącej ewangelii życia i jej wpływu na nową wizję człowieka.

W podjętym temacie ujawniła się konieczność sięgnięcia do wiedzy i doświadczenia, jakie płyną ze świata, w którym Kościół żyje i wypełnia swoją misję. Kościół nie może świata odrzucić, a jednocześnie żyjąc w rzeczywistości ziemskiej spotyka się ze złem, które w świecie wydaje obfity owoc. Wiąże się to z koniecznością podjęcia dialogu między Kościołem i „światem”, dotyczącego palących zagadnień, nurtujących i Kościół, i ludzkość, jak choćby: godność i wartość życia ludzkiego zagrożona przez konflikty międzynarodowe, nędzę, biedę i głód, wolnościowe i kulturowe dążenia narodów, a z drugiej strony indyferentyzm moralny, ateizm, sekularyzm. Kościół, aby mógł być równorzędnym partnerem w tym dialogu, musi wnikać w siebie, poznawać siebie, rozumieć siebie.

Dlatego trzeba zgodzić się z Autorem, który pisze, że rozważania na temat natury człowieka ukształtowały współczesny jego obraz. Wielość sposobów ujmowania człowieczeństwa wymaga jasnego wydobycia i ujednoczenia wizji człowieka w perspektywie chrześcijańskiej, katolickiej. Niezwykle precyzyjnie formułował człowieka Jan Paweł II. Nieustannie podkreślał on, iż „człowiek jest drogą Kościoła”. Należy więc się mu przyjrzeć, aby jeszcze lepiej do człowieka docierać, rozumieć go i kierować ku realizacji jego powołania. Wizja ta staje się obecnie kluczowa i pomaga dotrzeć do sedna istoty ludzkiej w gąszczu różnorodnych ujęć człowieka. Papież całym swoim nauczaniem głosił ewangelię życia, którą współczesny człowiek powinien żyć (*Wstęp*, s. 19).

Do walorów rozprawy zaliczyć również należy stronę językową pracy. Ks. mgr lic. Mirosław Jakubiak zadbał o ujednoczenie stylu, poprawność terminologiczną, a także precyzyjne dokumentowanie odnośników. Z przeglądu spisu bibliograficznego widać, że Autor przeprowadził skuteczną kwerendę naukową i zebrał odpowiednią ilość źródeł i literatury przedmiotu. W uwagach krytycznych można podnieść natomiast kwestię niepełnego odwołania się do strony duchowej człowieka. Co prawda Doktorant porusza kwestię powszechnego powołania człowieka do świętości (rozdział pierwszy, podrozdział drugi), ale w rozdziale trzecim, w którym omawia współczesne zagrożenia życia ludzkiego nie wspomina o szkodliwościach

związanych z duchowością człowieka, choć w podrozdziale 4 tej części nawiązuje do ideologicznych aspektów zagrożeń życia człowieka. W tej części rozprawy Autor nie wchodzi jednak w tematykę współczesnych prądów filozoficznych, czy dyskursu teologicznego na temat przemian o charakterze kulturowym, religijnym, czy duchowym ale bardziej skupia się na etyczno-moralnych aspektach degradacji wartości życia ludzkiego np. poprzez konflikty społeczne, wywoływanie wojen, stosowanie tortur, czy kary śmierci. Podkreślić natomiast należy dociekliwość Autora w opracowywaniu wyznaczonych tez, co w jego wypadku oznaczało niekonwencjonalny ich dobór i multilateralny sposób ich dowodzenia.

W swojej rozprawie doktorskiej ks. mgr. Mirosław Jakubiak bardzo oszczędnie wykorzystuje możliwość „twórczego” podejścia do wykorzystywanych źródeł. Jest tutaj widoczny ogromny szacunek dla myśli Jana Pawła II. Natomiast w korzystaniu z literatury przedmiotowej Autor wykazał się zarówno erudycją, jak i umiejętnością syntetyzowania myśli wielu podobnie myślących autorów. Jest to bardzo ubogacający sposób analizowania myśli Jana Pawła II, gdyż pokazuje z jednej strony genialność jego wyników refleksji, a z drugiej strony ukazana jest ich ponadczasowość w odniesieniu do wyników aktualnych badań w naukach świeckich.

4. Kwestie dyskusyjne

W dyskusji z Doktorantem chciałbym podnieść trzy problemy. Najpierw interesuje mnie wyjaśnienie terminu: ewangelia życia w ujęciu Jana Pawła II. Nie chodzi tutaj o definicję, ale bardziej o doprecyzowanie głównych tematów, które z tym pojęciem się wiążą.

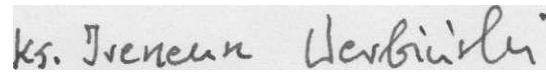
Natomiast drugi problem dotyczy kontekstu duchowości współczesnego człowieka: co najbardziej zagraża godności i wartości życia ludzkiego w aspekcie duchowym dzisiaj, w polskiej rzeczywistości?

Trzecie pytanie dotyka aktualnej sytuacji w Polsce, gdy podejmuje się próby zdyskredytowania świętości Papieża-Polaka. Co według Doktoranta jest przyczyną główną ataków na osobę św. Jana Pawła II?

5. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska pt.: „Ewangelia życia - nowa wizja człowieka w ujęciu Jana Pawła II” jest w pełnym tego słowa znaczeniu dziełem naukowym i spełnia wymagania ustawowe dotyczące rozprawy doktorskiej.

Biorąc pod uwagę walory poznawcze i metodologiczne przedłożonej przez Doktoranta do recenzji rozprawy **pt. *Ewangelia życia - nowa wizja człowieka w ujęciu Jana Pawła II***, napisanej w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jana Przybyłowskiego, stwierdzam, że spełnia ona wszystkie wymagania określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 574) i przedkładam wniosek Radzie Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. mgra lic. Mirosława Jakubiaka do dalszego toku przewodu doktorskiego.

Akademia Jagiellońska w Toruniu

Toruń 6. 05.2023r.